

La política exterior del PSOE durant la transició política espanyola (3)

De la clandestinitat a la Constitució
(1974-1978)

CATERINA GARCIA I SEGURA*

LA POSSIBILITAT DE SER «EL PARTIT DE GOVERN»: DE LA POLÍTICA DE PARTIT A LA POLÍTICA D'ESTAT

1. La interpretació pràctica del XXVII Congrés

Esdeveniments importants tingueren lloc al llarg de 1977 a Espanya: es celebraren eleccions democràtiques, prèvia legalització del PCE, s'engegà el procés constituent i savençà molt en el procés d'unificació dels socialistes: en el mes de febrer s'integrà al PSOE la «Convergència Socialista Madrilenya» i el Partit Socialista de Múrcia i s'aconseguí l'aliança electoral del PSC (C) amb la Federació Catalana del PSOE. El PSOE esbrinà la possibilitat de governar i orientà la seva política sense oblidar-ho en cap moment: estava elaborant la política d'Estat. No estudiarem en profunditat aquells fets de la vida política espanyola com a tals, sols en tant que incideixin en el nostre objecte d'estudi.

El PSOE actuà a l'escenari internacional interpretant el que s'havia adoptat al XXVII Congrés: seria la base de partida de tota l'actividad del

* Professora de Política Internacional. Departament de Ciència Política. Universitat Autònoma de Barcelona.

partit (des de la vida parlamentària als contactes internacionals), però les seves formulacions que «parecían representar un resurgimiento del radicalismo revolucionario» (1) serien matitzades per les línies orientadores de l'equip dirigent.

Felipe González declarà, primer a Brusel·les (el mes de febrer) i després Washington (el mes de novembre) la seva oposició a l'ingrés d'Espanya a la OTAN. Afegia que era una decisió que havia d'assumir el poble espanyol mitjançant els seus representants legítims i no el Govern sentse tenir en consideració al poble. Aquesta postura fou sostinguda arreu i per tots els membres del PSOE. Però el que potser sobtà més fou la signatura d'un comunicat PCUS-PSOE amb motiu d'una visita a Moscou per part d'una delegació del PSOE en el qual rebutjava recolzar l'ingrés a la OTAN:

«(...) El PCUS propuso antes la firma de un comunicado conjunto PCUS-PSOE, que después de matizaciones fue firmado por los socialistas españoles. El comunicado concluye afirmando que ambas delegaciones expresaron su satisfacción por los resultados y el deseo de continuar las relaciones amistosas entre ambos países» (2).

Pel que feia a les relacions amb els socialistes europeus, tres concentracions diferents tengueren lloc a Madrid. Totes estaven inserides dins una clara perspectiva d'ajut electoral al PSOE:

1. — El mes d'abril se celebraren unes jornades de treball del PSOE amb els Socialistes del Parlament Europeu. Els socialistes europeus s'firmaven les posicions del PSOE i l'ingrés d'Espanya a la CEE després de les primeres eleccions democràtiques:

Fellermaier, president del Grup Socialista parlamentari del Parlament Europeu declarava que «Los socialistas europeos apoyarán al PSOE de todas las formas posibles. Esto no significa una tutela»(3). Afirmava també en un comunicat fet públic pels socialistes europeus durant la seva estada a Madrid que «Los socialistas europeos desean manifestar con este desplazamiento su solidaridad con el PSOE y aportarle su apoyo par la campaña electoral» (4). En unes altres declaracions a la premsa espanyola puntualitzava Fellermaier:

«Creo que es pecar de ingenuo creer que las elecciones se van a ganar por medios financieros, eso es lo que los reaccionarios y capitalistas piensan en todo el mundo. Las elecciones se ganan por las ideas, por la solidaridad de la gente que lucha por el mismo ideal y esa solidaridad es la que queremos testimoniar con nuestra presencia en España» (5).

(1) ESTEBAN/LÓPEZ GUERRA: *Los partidos políticos en la España actual*, Barcelona, Planeta/IEE, p. 120.

(2) GOMARIZ, E.: «1977: año internacional del PSOE» a *El Socialista*, n.º 37, 31/XII/77, p. XI (planes centrals)

(3) «El PSOE es la fuerza política más importante de España» a *El Socialista*, n.º 2, maig 77, p. 7.

(4) «Apoyo socialista europeo a la campaña del PSOE» a *El País* 17/IV/77.

(5) «Los socialistas europeos en apoyo del PSOE» a *La Vanguardia Española*, 23/IV/77.

2. — El 7 de maig de 1977 començà, també a Madrid, la *II Conferència de Partits Socialistes del Sud d'Europa*. S'aprovaren les ponències sobre «Socialismo es la profundización de la democracia», «La cooperación, la paz y la seguridad después de Helsinki y antes de Belgrado», «La cooperación de Europa y los países del Tercer Mundo desde una perspectiva socialista» y «Perspectivas de integración de Portugal, Grecia y España en la CEE». Es repetí la afirmació del PSOE com a expressió del socialisme espanyol y Felipe González reiterà la voluntat del partit respecte a la neutralitat d'Espanya:

«Desde el punto de vista militar queremos un país neutral y nos tememos que la incorporación de España a la OTAN podrá producir un balanceo de Yugoslavia hacia el Pacto de Varsovia» (6).

3. — La tercera reunió socialista a Madrid fou la del Buró de la Internacional Socialista que tingué lloc a mitjans d'octubre.

El PSOE s'atribuí dues victòries: la resolució sobre el Sahara elaborada a instàncies seves que instava a l'acceleració del procés d'autodeterminació als organismes internacionals amb la participació de totes les parts (inclòs el Front Polisari). En la mateixa línia el Front Polisari intervingué davant la reunió del Buró.

L'altra victòria fou l'informe sobre Africa elaborat arran d'una visita a la zona d'una missió de la IS. Es declarava contra el recisme i proposava mesures d'actuació tals com la prohibició de vendre armament als règims d'«apartheid». El PSOE considerava èxit seu la mobilització de la IS vers el Tercer Món, com considerava que habitualment la IS mantenia una posició eurocentrista. Emilio MENENDEZ DEL VALLE afirmava:

«El informe de la misión al Africa austral, dirigida por Olof Palme y de la que tuve el honor de formar parte fue aprobado por unanimidad. Y sus conclusiones son radicales, en la línea de nuestro XXVII Congreso» (7).

Aquest autor valorava el paper i les possibilitats d'influència del PSOE en el sí de la IS front a, pel que es desprén del seu article, alguns sectors del partit en desacord amb la línia de la Internacional Socialista:

«Quien firma estas líneas es partidario de dar la batalla desde dentro. No es un secreto que: a) la IS incluye partidos socialistas y socialdemócratas, algunos de los cuales entienden el socialismo de manera distinta a como nuestro XXVII Congreso lo definió; y b) algunos de los "grandes" y prácticamente puede hablarse del "grande" (esto es, el SPD alemán), condicionan y a veces determinan ciertas posturas políticas de la organización. (...) Desde mi punto de vista, las principales razones para que el PSOE milite en la actualidad en la IS son las siguientes: 1) Somos socialistas (aunque

(6) «El socialismo es una profundización de la democracia» a *El Socialista*, n.º 3, 15/V/77, p. 11.

(7) MENENDEZ DEL VALLE, E.: «El PSOE y la Internacional Socialista» a *El Socialista*, n.º 27, 23/X/77, p. 3

no dogmáticos, lo que supondría un acontradicción) e internaciona-
listas y perseguimos la pacífica transformación del capitalismo en
socialismo. (...) 2) Al tiempo que dentro de la IS trabajamos por lo
arriba explicado, el foro público, de debate ideológico y defensa de
las posiciones del PSOE, que las reuniones y Congresos de la
Internacional representan no es nada desdeñable (...). (8).

Vers *América Llatina* el PSOE s'activà en dos sentits. En primer lloc
Felipe González viatjà a Xile per mediar com a advocat en el cas de dos
socialistes empresonats pel repressiu règim xilè: Erich Schnake i Carlos
Lazo. En segon lloc pressionà al Govern espanyol, primer, i el denuncià
després, també per la qüestió xilena. Primerament demanà que Marcelino
Oreja votés contra Pinochet a l'Assemblea General de la ONU, és a dir, votés
l'informe sobre Drets Humans a Xile (9). Quand Oreja s'abstingué en una
votació en la que inclús els EEUU votaren a favor, el PSOE valorà l'actuació
del govern negativament: (10)

Tot el que afirmava el Govern era mentira, sols paraules:

«(...) la actitud del Gobierno español está en flagrante contradicción
con las promesas que el ministro de Asuntos Exteriores hizo ante la
comunidad internacional en su discurso en la ONU el pasado mes,
sobre la defensa en el mundo de los derechos humanos (...). La
izquierda ya había advertido (...) que las declaraciones del Gobierno
sobre el respeto a los derechos humanos podían ser únicamente un
eufemismo».

A més els acords comercials signats amb Xile, constituïen una altra
mostra de la seva incoherència:

«Los medios gubernamentales han dejado circular la especie de que
existen dos razones de peso por las que España debía adoptar esa
actitud poco edificante: la aplicación extensiva de la doctrina
Estrada y los acuerdos económicos entre España y Chile».

Potser el que més ressó tengué dins l'actuació en política exterior i
Relacions Internacionals per part del PSOE fou la intervenció del represen-
tant socialista en el debat a les Corts que sobre la política exterior es
celebrà al mes de setembre. La intervenció de Luis Yáñez, secretari de
Relacions Internacionals del PSOE tenia per títol «Política exterior y
Democràcia» i recollia bàsicament l'apuntat en el Programa de Transició,
XXVII Congrés. Criticava l'acció del Govern:

«Quizás por inercia, gran parte de esa política exterior acomplejada
del régimen fenecido se mantiene hoy sin razón alguna» (11)

(8) *Ibid.*

(9) Vid. el comunicat emés pel PSOE el 28 de novembre de 1977 a YÁÑEZ, L.: «España debe
votar contra Pinochet en la ONU» a *El Socialista*, n.º 34, 11/XII/77, p. 22.

(10) GOMARIZ, E.: «Colocando a España con las dictaduras. Oreja favorece a Pinochet en la
ONU» a *El Socialista*, n.º 35, 18/XII/77, p. 20.

(11) *Intervención de Luis Yáñez en las Cortes: Política exterior y democracia*. Madrid, PSOE,
set. 77, p. 2.

Els objectius i direccions del Programa de Transició es recolliren al peu de la lletra però sense incloure tota l'argumentació teòrico-ideològica que el precedia. A les Corts no es parlà de la construcció del socialisme.

En el tema de la OTAN introduïa una novetat: el tema hauria de ser estudiat en el seu dia per la Comissió de Defensa, pel Ple del Congrés i en un eventual referèndum.

Es pronunciava per la superació del Concordat i a favor d'un Estat aconfessional amb relacions jurídiques iguals amb les diferents esglésies.

Respecte a Europa i la CEE canviava la qualificació de «l'Europa dels treballadors» per la de «l'Europa dels pobles». Aquests petits canvis no eren gratuïts, suposaven una suavització del marc ideològic de referència. La tribuna pública de les Corts no era el mateix que la tribuna del Congrés. El llenguatge, un cop més, ajudava a matitzar postures sense canviar-les. Formava part de la nova estratègia.

En l'enfoc de qüestió Mediterrània s'avençà: es proposà una política d'enteniment entre els països riberenys tendent a la neutralitat activa. Espanya podia fer de pont entre Europa i el món àrab i cra un aocasió que no s'havia de perdre.

Acusava al Govern de ser la causa de la desestabilització de les Canàries per la seva política vers el Sahara. Demanava la revisió i possible anul·lació de l'Acord Tripartit. Era partidari de la neutralitat del Magreb: no donar cap ajut ni al Marroc ni a Mauritània.

Dins l'apartat del Tercer Món no feia cap referència a l'establiment de relacions amb el Moviment de Països No Aliniats (si la feia al Programa de Transició).

Pel que feia a les constants restants de la política espanyola es mantenia en les posicions esmentades. (12)

El PSOE seguí en el Congrés la seva ofensiva en política exterior: es presentà una proposició no de lli sobre el Sahara, una altra sobre la cooperació política i la defensa dels drets humans a Europa i una tercera sobre el Concordat de 1953.

En la primera sol·licitava del Govern, la presentació a les Corts d'un informe sobre totes les circumstàncies del procés descolonitzador del Sahara Occidental i en conseqüència, un cop estudiat, les Corts haurien de prendre les decisions que exigissin els principis de Dret Internacional i la defensa dels veraders interessos d'Espanya.

En la segona es demanava la contribució activa a la defensa dels drets humans a Europa. Acompanyava una demanda al Govern per tal que es produís la incorporació al Consell d'Europa i posteriorment la ratificació de la Convenció Europea sobre Drets i Llibertats Fonamentals, així com la de la Carta Social Europea. A més feia extensiva l'àrea de defensa dels drets humans a qualsevulla part del món on fossin violats. Exigia la real, no verbal, defensa dels pobles oprimits, i la pronunciació del Govern sobre l'ajut militar o financer prestat a dictadures, especialment iberoamericanes. Hi afegia la necessitat de congelar-les immediatament.

En la tercera demanava informació sobre les negociacions en curs amb la Santa Seu respecte al Concordat de 1953. Volien la suspensió d'aquestes

(12) Vid. *Op. cit.*, passim.

mentre no hi hagués una definició constitucional sobre els principis rectors de les relacions Església-Estat. El PSOE aprofitava per reafirmar la seva postura per l'aconfessionalitat.

També en el Congrés el PSOE demanava informació governamental sobre les negociacions amb la CEE, la CECA i la CEEA i concretament i clara sobre l'ambigua situació sorgida de la coincidència temporal entre sol·licitud d'ingrés i extensió de l'Acord Preferencial amb la CEE. Demanava transparència en la negociació atenint-se sempre a la defensa dels interessos dels treballadors i a la dels pescadors.

L'acció del PSOE pareixia estrényer el cercol al Govern i fer del principi de la transparència informativa i negociadora una norma de les Corts.

L'any 1978 acabà amb les divisions del socialisme espanyol: al mes de febrer el V Congrés del PSC decidí integrar-se al PSOE sota les sigles PSC-PSOE; el PSP ofegat pels deutes de la campanya electoral ho va fer més tard (l'acte formal se celebrà el Primer de maig) i també ho ferer els socialistes gallegos i els aragonesos. Sols quedaven fora els socialistes andalusos del PSA.

Durant aquest any el PSOE seguí en les línies que el caracteritzaven en els últims temps: cap canvi aparentment trascendental, introducció de lleugeres en quant a forma, però considerables rectificacions, i, sobretot el seguiment de la suavització o desideologització dels seus plantejaments de base de la política exterior, però també del seu plantejament general. Aquesta observació que anirà recolzada pel desenvolupament d'aquest apartat se li feia també des de l'interior del propi partit i ja en aquells moments:

«La política —del PSOE— realitzada desde que sale de la clandestinidad, es claramente de centro-izquierda, nítidamente socialdemócrata. (...) Desde el XXVII Congreso al XXV III, los historiadores comprobarán un rápido desplazamiento hacia la derecha. (...) Supuesto socialdemócrata básico es que no existe alternativa a una política socialdemócrata, es decir, a reformas que acepten como límite inmutable el sistema capitalista. En cambio, una política se llama socialista cuando en las reformas que propugna se transparenta su intención de cuestionar, en última instancia, al capitalismo. (...) En sus textos programáticos, el PSOE es un partido claramente socialista. (...) En cambio, en la práctica de este último año y medio, se ha revelado como un partido consecuentemente socialdemócrata». (13)

Aquestes eren les paraules d'un qualificat membre del partit, Ignacio Sotelo. Era una manifestació de l'existència de línies divergents al sí del partit.

(13) SOTELO, I.: «La tentación socialdemócrata» a *Cuadernos para el Diálogo*, 5/VIII/78, pp. 12 i 13.

2. Aportacions des del PSP

Introduïm aquí els plantejaments més novetosos que es feren en política exterior des de les files del PSP abans que es dugués a terme la integració amb el PSOE.

En primer lloc les propostes que llençaria des de les planes de «El País» el diplomàtic, membre del PSP, Fernando Morán. (14). Les considerem especialment importants primerament pel seu contingut, per la novetat que suposaren dins el marc teòric de la política exterior socialista, i en segon lloc, per la personalitat mateixa de Fernando Morán que desenvoluparia una activitat molt important dins el PSOE treballant en aquest camp.

Morán reclamava una política exterior autònoma per poder fer viable un projecte interior. Com comentaven a la primera part, política exterior i política interior són les dues cares d'una mateixa realitat. Per tant calia qüestionar-se com amb una política exterior de vasallatge, com havia estat la franquista, que era l'herència del moment, es podia articular un projecte intern de caire democràtic. Morán ho considerava impossible i presentava com alternativa el que ell creia necessari per a situar Espanya a un altre nivell en les Relacions Internacionals.

Començava desmitificant la visió que des d'Espanya es tenia d'Europa. Deia que un cop s'havia superat l'etapa de les homologacions, calia enfrontar el tema amb realisme, la qual cosa ens portaria a reconèixer que hi havia un problema econòmic de difícil negociació a mes del polític i constitucional. Insistia en què no es podia claudicar en la negociació cegats per una mistificació que no se corresponia amb la realitat. Aquestes observacions eren en aquells moments realment una visió diferent de la situació que es desprenia de les declaracions del PSOE: les Comunitats seguien essent importants però s'havien de negociar racionalment.

En el mateix sentit, i també des de les files del PSP, el Professor Tierno Galván, en una entrevista de Cayetano Núñez a «Cuadernos para el Diálogo» afirmava:

«Yo le puedo decir que ya tenía el convencimiento que sigo teniendo, de que Europa ha dejado de ser lo que es. Europa tiene que recuperar su sentido y su destino» (15).

Tierno considerava que des de feia quaranta anys Europa havia deixat de produir en el terreny científic i en el filosòfic, havia perdut el protagonisme de la creació intel·lectual, de la intel·ligència i de la investigació teòrica. En definitiva, havia perdut la passió pels grans temes i per les grans qüestions. L'Europa de qui Espanya semblava estar tan enamorada, calia saber-ho, ja no era, segons el Professor Tierno, un exemple d'iniciativa a seguir. Amb anterioritat (16) havia declarat la seva fe en les possibilitats de renovació de l'Europa del Sud, distingir-la de la del Nord.

(14) MORÁN, F.: «La nueva posición de España. La hora de la verdad» a *El País*, 19/VI/77, p. 9 i «La nueva posición internacional de España/ y 2» a *El País*, 21/VI/77, p. 13.

(15) NÚÑEZ, C.: «Somos como un temor del futuro» a *Cuadernos para el Diálogo*, 29/X/77, p. 23.

(16) Tierno reafirma la línea marxista y revolucionaria de su partido a *El País*, 6/VI/76, p. 9.

Aquestes idees les mantindria malgrat que sostenís la necessitat de la integració com a inevitable. Però en tot cas, l'important tant de l'aproximació «filosòfica» de Tierno com de l'econòmica de Morán era el mateix: la crida a l'atenció sobre la urgència de desmitificació i d'actitud crítica davant el «gigant» Europa.

Lligades a la necessitat d'autonomia en política exterior plantejava dues sortides a la realitat de les «estratègies globals» per les quals les superpotències imposaven els seus interessos als països mitjans afectats:

- a) cercar la cobertura directa d'un interès local mitjançant la implicació immediata i física d'una superpotència.
- b) intentar aconseguir una àrea d'actuació i equilibri autònom respecte a les grans potències. Per Espanya ho hauria de ser la Mediterrània i ho podria ser sempre que no ataqués frontalment els interessos dels grans.

De no aconseguir emprendre una o l'altra via, seria impossible, afirmava, evitar la satel·lització.

Analitzava les cobertures que tenia Espanya i les denunciava insuficients:

1. L'ombrel·la nuclear nord-americana (encara que no existia tractat).
2. El tractat amb EEUU que no cobria enfront d'un conflicte local en el qual estigués implicada Espanya, per exemple al nord d'Àfrica (17).

En darrer lloc i al voltant del tema estrella, la OTAN, i la integració o no d'Espanya, feia les següents aclaracions:

L'entrada no substituïria els acords amb EEUU. Les bases subsistirien; (18) no tenia perquè ser condició per a l'ingrés a la CEE; no augmentaria la cobertura en els conflictes locals; (19) les FFAA espanyoles no havien de menester, per a renovar-se, integrar-se a la OTAN; la integració augmentaria el cost de la defensa; consagraria l'estatut internacional de Gibraltar; dificultaria la política d'autonomia relativa a la Mediterrània; si s'instal·lassin bases-OTAN a les illes Canàries es donaria una radicalització

(17) En efecte el Tractat d'Amistat i Cooperació amb els Estats Units de 1976 establia en el seu article III de l'acord complementari cinquè una «zona geogràfica de interès comú» que no incloïa les places de Ceuta i Melilla.

(18) El tema de les bases no està connectat amb la integració o no d'Espanya a la OTAN, perquè són dues coses diferents: les bases formen part d'uns acords bilaterals entre Espanya i els EEUU i l'Aliança Atlàntica és un Tractat multilateral d'aliança defensiva. No existeix connexió formal entre ambdues qüestions. Una altra cosa seria que, en cas d'integrar-se Espanya a l'estructura militar de l'Aliança, es volgués adaptar alguna de les seves bases per a la utilització dels dispositius de la OTAN. Però això ja seria tema de negociació i en qualsevol cas independent des de la signatura d'ambdós Tractats.

(19) Ceuta i Melilla no tindrien una protecció major que amb el Tractat d'Amistat i Cooperació ja que segons l'estipulat a l'article 6 del Tractat de l'Atlàntic Nord «(...) est considérée comme une attaque armée contre une ou plusieurs des Parties, une attaque armée: —contre le territoire de l'une d'elles en Europe ou en Amérique du Nord, contre les départements français d'Algérie, contre le territoire de la Turquie ou contre les îles placées sous la juridiction de l'une des Parties dans la région de l'Atlantique Nord au nord du Tropique du Cancer; (...)»

La Traité de l'Atlantique Nord a «Manuel de l'OTAN», Service de l'information de l'OTAN. Bruxelles, 1982, pp. 14-15.

en els plantejaments de la OUA; (20) dificultaria que el Pacte de Varsòvia acceptés l'autonomia i el neutralisme de Iugoslàvia; (21) Per tant exigia un debat nacional per a clarificar les conseqüències.

3. LA MADURESA POLÍTICA DEL PSOE: UNA POLÍTICA D'ESTAT

«(...) yo creo que hemos hecho algo importante este año: hemos pasado de realizar exclusivamente una política internacional de partido a desarrollar una política exterior de Estado, desde un punto de vista socialista» (22).

Aquesta significativa afirmació de Luis Yáñez diferenciant la política exterior del partit i la política exterior d'Estat era la formulació específica d'allò que feia un any s'estava observant. El PSOE s'explicava a sí mateix.

Considerem que no és massa retorçut trobar en aquestes declaracions aparença de justificació d'un cert procés de desradicalització (si no és inadequat parlar de posicions radicals en el PSOE), avençant-se a possibles crítiques, malgrat la intenció de l'autor de presentar-ho com a maduresa adquirida.

Era l'anar-se adintranant dins una visió de la política exterior que «podrien fer», que els «deixarien fer». Declarava que en cas d'arribar a formar govern es mantindria una política de partit i una d'Estat, perquè en la política exterior de tot Estat hi ha uns factors constants (geografia, demografia...) i uns factors variables (referits al règim polític i a la política contingent) que la determinen en certa mesura. Però:

«Evidentemente el partido tiene como principal criterio cambiar esas relaciones de fuerza en la sociedad (...)» (23).

Això era el que en la pràctica no quedaria tan clar.

L'ofensiva iniciada l'any anterior al Congrés continuà. Des de tots els cantons es dirigien crítiques a la política exterior del Govern. Seguien en la direcció de les censurens anteriors i se concentraven al voltant dels temes constants:

(20) El tema de l'independentisme canari s'havia despertat arran del malestar a la zona produït per l'ambigua, primer, i contradictòria, després, política seguida respecte al Sahara per part del Govern espanyol. El MPAIAC aspirava, al mes d'abril de 1977, a ser considerat membre de dret ple a la OUA (Vid: E.B.: *Cubillo, secretario general del MPAIAC, declara la guerra a España. Cómo hacer la guerra por teléfono*, a «Cuadernos para el Diálogo», 9/IV/77, pp. 25 i 26). La OUA, amb Marroc com a orquestrador, engegaria una campanya pel reconeixement de la africanitat de les Illes Canàries.

(21) L'autor interpretava que l'ingrés d'Espanya a l'Aliança podria ser rebut com a desequilibrador de l'estat de forces, per part del Tractat de Varsòvia i en conseqüència aquest podria voler intentar la «rrequilibració» repercutint això negativament sobre Iugoslàvia que havia aconseguit assentar-se en una esfera d'autonomia respecte al Tractat de Varsòvia.

(22) GOMARIZ, E.: «Luis Yáñez: resumen de un año de apertura» a *El Socialista*, n.º 61, 18/VI/78, p. 11.

(23) *Ibid.*

S'acusava al Govern-Suárez de manca de política exterior africana i d'ambigüitat en totes les actuacions a la zona. Els resultats eren desastrosos:

- L'independentisme canari era animat, o al menys recolzat, per Algèria que havia decidit adoptar una actitud negativa vers Espanya arran de la postura adoptada pel Govern vers el Sahara i pels enviaments d'armes al Marroc i a Mauritània, cosa que atemptava directament contra els seus interessos més immediats. (24).
- El Comitè de descolonització de la OUA a la cimera de Trípoli (mes de març de 1978) recomanava el suport al MPAIAC i quedava postposada per a la reunió de Jartum la qüestió d'adoptar-lo o no com a membre de dret ple de la OUA.
- Abans, el Marroc havia demanat a l'Assemblea General de NNUU i a la IV Comissió la descolonització de Ceuta, Melilla, Alhucemas, Peñón de Vélez i les Chafarines (principis de febrer de 1978)
- Amb tot el Govern havia signat un acord pesquer amb aquell país (ratificat pel Congrés de Diputats el 15 de febrer de 1978) totalment desfavorable per als treballadors canaris del sector. Sense pretensions d'analitzar-lo, simplement direm que suposava una «marroquinització» de la flota a llarg termini (40 % dels vaixells sardiners i 50 % dels de cefalòpodes serien progressivament integrats a la flota marroquina) i que no es definien les condicions en què quedarien els treballadors canaris que aleshores es trobaven treballant per a vaixells marroquins.

A més, i potser fos el més greu, l'acord suposava el reconeixement de la sobirania del Marroc sobre el Sahara (perquè s'inclouen les seves aigües en la negociació). Era una altra faceta de l'obscurantisme del Govern: no es ratificava l'acord Tripartit però se li donava vigència pràctica via indirecta.

Des del PSOE se criticava a Algèria:

«El error de Argelia es utilizar a Cubillo, al que ni ellos mismos toman en serio, como elemento de presión para forzar un cambio del Gobierno español acerca del Sahara. Pero por ese camino corren el riesgo de enajenarse la amistad del pueblo de la Península y de las islas» (25).

Però paral·lelament mantenia relacions amistoses amb aquell país i tractava de reconduir el tema vers els seus desitjos: una delegació del PSOE visità Alger del 27 al 30 de gener i s'emeté un comunicat conjunt de declaracions de principis sobre relacions internacionals i les polítiques exteriors a seguir. En ell no s'esmentava la qüestió canària. Però en una roda de premsa mantinguda a Alger a la fi de les conversacions, el

(24) Vid. ABASCAL, F./GALLEGO-DÍAZ, S.: «Armas españolas para Marruecos», *Cuadernos para el Diálogo*, 28/1/78, pp. 16-21.

(25) YAÑEZ, L.: «Sobre Argelia y Canarias», *El Socialista*, n.º 38, 8/1/78, p. 21.

representant algerià manifestà que la sobirania espanyola sobre les Canàries «jamás ha sido discutida» (26). Era un petit èxit del PSOE.

Dins el mateix bloc temàtic, el PSOE (concretament el grup parlamentari socialista) havia aconseguit que la Comissió de Relacions Exteriors del Congrés aprovés una resolució presentada a proposta seva exigint al Govern informacions i declaracions sobre el Sahara.

Enfront de l'acord pesquer criticava la submissió del Govern a les intimidacions marroquines i se qüestionava si no tenia Espanya armes diplomàtiques per convèncer el Marroc. (17) Presentava unes alternatives recollides en un projecte d'alternativa del Grup Socialista davant una possible renegociació de l'acord de pesca hispano-marroquí.

1. Renegociar amb el Marroc sobre la base que tots els problemes de la zona tenen una forta relació econòmica i política.

2. L'acord pesquer s'ha de limitar a les aigües d'inequívoca jurisdicció marroquina.

3. Es podia proposar que un acord provisional de pesca al banc saharià quedés emmarcat en l'Organisme Internacional Pesquer corresponent.

4. Fer patent la voluntat d'ajut tècnic, econòmic i científic al desenvolupament pesquer del Marroc.

5. El Marroc, en contrapartida, hauria de concedir «quotes» o «licències» a Espanya.

6. En funció de les noves normes de Dret Internacional Marítim el Govern espanyol hauria de reestructurar el sector afectat.

7. A les Canàries s'haurien de concedir crèdits encaminats al foment de la pesca de túnids, crustacis i peixos de fons.

8. A les Províncies del Sud caldria fomentar els cultius marítims i modernitzar la flota (28).

Des del PSOE el tema del Nord d'Àfrica es veia manipulat des de tres fons:

a) Des dels EEUU. Com a mitjà de pressió per decantar a Espanya cap a la OTAN: El Mogreb és un focus constant de perill i inestabilitat per a Espanya. Unes Canàries dins la OTAN estarien segures i ningú no es plantejaria la seva espanyolitat. Encara la lectura que es podia fer.

b) Des de la URSS. Per advertir a Espanya de l'inadequat de les postures neocolonialistes.

c) Des de França. Per a mantenir intactes els seus interessos a l'Àfrica. No li serien favorables desequilibris de forces ni canvis de posicions que atemptessin contra els interessos econòmics en relació a la seva política africana (29).

(26) «Comunicado conjunto PSOE-FLN», *El Socialista*, n.º 42, 5/II/78, p. 9.

GOMARIZ, E.: «Satisfactoria visita del PSOE a Argel» *Op. cit.*

(27) TRISTÁN PIMIENTA, A.: «Contra la política entreguista», *Cuadernos para el Diálogo*, 25/I/78, pp. 18-19.

(28) «Discurso de Manuel Marín en la Comisión de Asuntos Exteriores: Corrupción en el tratado con Marruecos», *El Socialista*, n.º 43, 12/II/78, pp. 12 i 13.

(29) Vid.: «Luis Solana (PSOE): Washington manipula la crisis del archipiélago». Embajada de EEUU en Madrid: Canarias es parte integrante de España». *El País*, 1/II/78, p. 3; GÓMARIZ, E.: «Claridad en el Sahara», *El Socialista*, n.º 40, 22/I/78, p. 19.

La «lleugera» alteració en la seva trajectòria pro-Polisari se situava les coordenades de l'acord Tripartit. Res més canviava, però ara, i no abans, existien divergències. Una manifestació més de la política d'Estat:

«No hemos cambiado. Continuamos apoyando la causa del Frente Polisario que es la causa justa del pueblo saharauí. Existen, sí, puntos de vista divergentes en torno al tema del Acuerdo Tripartito cuya denuncia no consideramos determinante y que desde el punto de vista jurídico-político es difícilmente viable. Nosotros no reconocemos la soberanía de Marruecos o de Mauritania sobre el Sahara y ello tendrá efectos si llegamos al Gobierno» (30)

Estava guanyant terreny la política d'Estat a la de partit?

Un altre punt de disparitat de parers amb el Polisari era respecte a la captura de pesquers espanyols faenant en el seu banc. Aquest era menys referit a una política d'Estat, era més el problema d'una col·lectivitat espanyola (la de pescadors) que es veia afectada per l'actuació dels Polisaris. Era lògic que el PSOE, como qualsevol partit espanyol prengués part a favor del que tenia més a prop:

«(...) Comprendemos sus argumentos políticos en estas acciones, pero pensamos que ello desdice de su causa, crea mala opinión pública en España y tiene aspectos discriminatorios: ¿por qué el Polisario no ataca los barcos soviéticos que faenan en aguas del Sahara?» (31).

— També s'acusava al Govern de desordre front a la sol·licitud d'integració a la CEE. Si Morán ja havia advertit respecte a la conveniència de no mitificar el tema, ara semblava veure's més clar que la integració no seria tan fàcil ja que no era sols un problema polític sinó que en gran part era econòmic: Morán, en campanya electoral pel Senat asturià, al·legava:

«(...) Porque evidentemente la integración de España en el Mercado Común va a afectar negativamente a Asturias, y yo creo que lo que los asturianos necesitan son soluciones y no mitos» (32).

En la mateixa direcció:

«Pero si no se tiene muy clara la idea de la Europa que se busca ¿no es lógico que nos preguntemos para qué nos quieren en el Mercado Común y debemos replantearnos si verdaderamente nos conviene ingresar en él? Porque tal vez lo único que a los nueve les interese de España sea su posición estratégica y el mercado que representan sus 36 millones de habitantes» (33).

(30) «Luis Yáñez, secretario de relaciones exteriores del PSOE, EL PAIS. En política exterior el gobierno está atado al continuismo», *El País*, 4/VI/78, p. 14.

(31) *Ibid.*

(32) «Especial Elecciones», *El Socialista*, n.º 56, 14/IV/78, p.1.

(33) MERINO A.: «Cuando se habla de Europa», *El Socialista*, 9/VII/78, p. 18.

En general el partit seguia la seva política de contactes amb els socialistes europeus per tal d'obtenir el suport a la integració i intentar que els reforços llençats des d'Europa servissin per a ser servit com a guanys front el Govern de UCD.

— Un tercer cavall de batalla el constituïa la política del Govern vers Llatinoamèrica i la defensa dels Drets Humans.

Seguia exigint una política d'actes conseqüent amb la política declaratòria. Considerà un guany —el PSOE— el discurs pronunciat per Marcelino Oreja a la ONU (mes d'octubre), atribuïble a les seves pressions. Yáñez declarà a la premsa que:

«Este discurso es una de las mayores victorias del PSOE en política exterior porque supone un acercamiento del Gobierno a las tesis del Partido Socialista» (34).

— Un quart front estava en el conflictiu tema OTAN: cada cop el Govern avançava més en el camí vers la integració. Cada cop el PSOE el criticava (35).

José Miguel Bueno, de la Comissió de Defensa del PSOE, abordà el tema repetidament. Assenyalava cinc riscos que, al seu parer, correria Espanya en cas d'entrar a la OTAN (36):

1. El risc de ser objectiu dels coets atòmics soviètics augmentaria. (Ja era un perill que derivava, segons l'autor, del Tractat d'Amistat i Cooperació).

2. No desenvoluparíem la nostra indústria armamentística i dependríem de la dels grans.

3. Perdríem la credibilitat front a l'exterior (Àfrica, països de l'Est i mediterranis).

4. Cauríem, encara més, en l'esfera dels EEUU i les possibilitats de canviar el model de societat, inclús sols de reformar-lo en profunditat, serien cada dia més llunyanes.

5. Suposaria un agreujament de la distensió i tendria efectes negatius sobre les conversacions per a frenar la cursa d'armaments (SALT i MBRF).

Malgrat aquestes declaracions anti-atlantistes, sense deixar cap dubte, i de moltes d'altres, a l'interior del partit el tema era debatut perquè ja no hi havia unanimitat de criteris: encara que fos a nivell de qüestionar-s'ho es parlava d'altres possibilitats tals com la neutralitat absoluta, la comunitat europea de defensa, l'oportunitat de flexibilitzar posicions per a guanyar credibilitat vers Europa... Tot això eren veus minoritàries que es tradueixen en molt poques línies escrites: algunes al·lusions perdudes entre articles de marcat caràcter anti-OTAN. Perquè, majoritàriament, i de cara a pronunciar-se públicament es mantenien els principis anteriors.

(34) «Yáñez: El discurso de Oreja en la ONU, un éxito político del PSOE», *El País*, 7/X/78, p. 12.

(35) Vid: BUENO, J.M.: «La vocación atlantista de UCD», *El Socialista*, n.º 45, 26/III/78, p. 3; «Objetivo del Gobierno: España en la OTAN», *El Socialista*, n.º 45, 2/IV/78, p. 3; «Entre Suárez y la OTAN. Pacto de silencio», *El Socialista* 9/VIII/78, p. 18; «La UCD pide permiso a la OTAN», *El Socialista*, 30/VII/78, p. 3.

(36) BUENO, J.M.: «Algunos riesgos del ingreso en la OTAN», *El Socialista*, 3/IX/78, p. 14.

Amb caràcter global Jorge de Esteban i Luis López Guerra (37) assenyalaven l'existència de tres sectors a l'interior del PSOE: l'«oficial» o moderat que ocupava la direcció del partit des del Congrés de Suresnes, el «crític» o radical i el socialdemòcrata molt menys definit. La direcció tenia actituds bastant moderades com ho demostraven les seves excel·lents relacions amb el SPD alemany.

El sector crític (majoritàriament de la Federació Socialista madrilenya) pretenia accentuar el caràcter de partit de classe i marxista. Estava integrat per personalitats rellevants del partit: Gómez Llorente, F. Morán, Sánchez Ayuso, P. Castellano, F. Bustelo, etc...

Les seves reivindicacions eren de dos tipus: ideològiques i organitzatives.

Concretant les divergències al camp de la política exterior, Esther Barbé (38) assenyalava dos nivells de discussió: la tendència ideològica i el marc d'actuació (es podia optar pel neutralisme, sense pertànyer al Moviment de Països No Alineats, o per occident, no obligatòriament dins la OTAN).

Baqueano expressava des del «El Socialista» una concepció política global per a Europa de la qual la defensa formaria part però no ho subordinaria tot. Morán deia no a la OTAN i proposava dirigir l'atenció vers Àfrica a on Espanya hauria d'actuar independentment d'Europa. Múgica també negava la OTAN però s'oposava definitivament al neutralisme.

El PSOE hagué de desmentir certs remors d'estar pressionat per la Internacional Socialista i pel SPD en el tema OTAN (39). Enrique Múgica membre d'una delegació del PSOE que viatjà a Bonn el mes de juny, declarà que havia comunicat als socialdemocràtics alemanys que el partit mantenia la seva posició anterior pel que feia a l'ingrés a l'Aliança Atlàntica i afirmà haver estat entés (40). Anker Joergensen, president del partit socialdemòcrata danès i primer ministre de Dinamarca, en la seva visita al PSOE (20-22 de juny de 1978) declarà:

«(...) He estado en la reunión de la OTAN en Washington (...) y puedo decir que todos estaban de acuerdo con la idea de no ejercer ninguna presión para provocar la entrada de España en la OTAN. Nuestro punto de vista es que hay que respetar la decisión que al respecto adopte el pueblo español» (41).

Així com en el tema Sahara-Canàries manifestava el seu descontent pel pretès lligam amb la seva solució a una Espanya integrada, també era contrari a l'establiment de vincles entre una possible integració i a la fi del contenciós de Gibraltar i a la presentació de l'opció-tàndem OTAN-CEE.

(37) ESTEBAN/LÓPEZ GUERRA. *Op. cit.* pp. 119-124.

(38) BARBE, E.: *Espanya y la OTAN*, Barcelona, Laia, 1981, pp. 182-184.

(39) «Los socialistas alemanes presionan al PSOE sobre el tema España-OTAN», *El País*, 2/XII/78, p. 14.

(40) «Delegación del PSOE en Bonn. Múgica: «España y Alemania Federal pueden colaborar en la producción de armas», *El País*, 10/VI/78

(41) GOMARIZ, E.: «Anker Joergensen: «Ninguna presión para provocar la entrada de España en la OTAN», *El Socialista* n.º 62, 25/VI/78, p. 28.

Com a alternativa s'elaborà la teoria de la neutralitat, l'exponent de la qual fou E. Menéndez del Valle (42). Aquesta se compaginava amb el proposat per Juli Busquets sobre la defensa (43).

Calien el·laboracions fonamentades que permetessin parlar de neutralitat sense deixar lloc a la rèplica del «tercermundisme» o a la de la «indefensió».

Menéndez del Valle en la primera part del seu article analitzava el que ell anomenava «sòfismes o falàcies» que eren utilitzats per un sector polític per fer quasi inevitable l'adhesió d'Espanya a la OTAN:

A. Sofisma nº 1: *Neutralitat és igual a «tercermundisme».*

«(...) cuando la izquierda —y en concreto el PSOE— habla de neutralidad no está preconizando el tercermundismo para España» afirma l'autor (44).

B. Sofisma nº 2: *la neutralitat és una maniobra soviètica.* Ser neutral és donar suport a la URSS.

C. Sofisma nº 3: *la neutralitat revela una manca de política exterior.* L'autor contestà:

«La neutralitat que propugnamos los socialistas consiste claramente en tomar partido, pero no el de los Estados Unidos ni tampoco el de la Unión Soviética. Creemos precisamente que los intereses nacionales se protegen al quedar al margen de cualquiera de los dos bloques militantes» (45).

Recordant les excepcions del Portugal salazarista i de la Grècia dels coronels, insistia en què OTAN no era obligadament igual a democràcia.

El tipus de neutralitat que proposava per a Espanya partia del següent:

«El PSOE (...) no puede reivindicar para nuestro país la neutralidad automática. Ello sería ignorar la ubicación geopolítica de la Península Ibérica. Hay que hablar de una vía hacia la neutralidad» (46).

Diferenciava la neutralitat ideal de la possible: la primera conduiria a la fi de l'hegemonia de les dues superpotències a la Mediterrània amb la neutralització i desnuclearització d'ella. La segona hauria de fomentar activament la distensió a l'àrea, mitjançant unes relacions econòmiques més justes i una major vinculació entre ambdues riberes de la Mediterrània. Això era el que li corresponia a Espanya en la seva qualitat d'Europa mediterrània.

(42) MENÉNDEZ DEL VALLE, E.: «Política exterior y neutralidad» (I i II) a *Leviatán*, 2a època, Madrid, nº 1, tercer trim. 78 i nº 2 Primer trim. 79.

(43) ESTEBAN, C.: «Juli Busquets explica la alternativa al ingreso de España en la OTAN. El socialismo quiere neutralidad», *TeleExpres*, 23/IX/78. p. 13.

(44) MENÉNDEZ DEL VALLE, E.: *Op. cit.* I, p. 139.

(45) *Op. cit.* p. 143.

(46) *Op. cit.* — II, p. 89.

Argumentava la possibilitat d'una tal política de neutralitat a partir de la seva *teoria de l'equilibri ibèric*. Segons aquesta, Espanya amb el seu Tractat d'Amistat i Cooperació amb EEUU jugaria el paper de Finlàndia amb el seu Tractat d'Amistat i Cooperació amb la URSS. Si es mantenia l'equilibri nòrdic (Finlàndia amb les seves especials relacions amb la URSS però neutral, Suècia neutral i Noruega i Dinamarca integrades a l'Aliança Atlàntica), perquè no es podia mantenir un equilibri ibèric (amb una Espanya neutral amb especials relacions amb EEUU, Portugal i Itàlia integrades de ple a la OTAN i França fora de l'estructura militar)?

Els objectius que assoliríem serien:

«(...) consolidar nuestra independencia y soberanía nacionales, poner en práctica un muy decente grado de autonomía en nuestras relaciones internacionales, (con el Mediterráneo, Norte de Africa y América Latina especialmente) y contribuir dignamente a la distensión y al definitivo cambio de estructuras del sistema internacional» (47).

Aquestes paraules s'assemblaven molt, en to i contingut, a les pronunciades per Felipe González al Club Siglo XXI a principis d'aquell any i les plasmades en la seva publicació *España y su futuro*: per la neutralitat, per la pau i la distensió (48).

Des de la vertent més purament defensiva, Juli Busquets, membre del partit, ex-comandant de l'Exèrcit, ex-membre de la UMD i assessor del partit en temes militars parlava de la neutralitat armada (49).

En base a l'organització militar de Suècia exposava la teoria de la neutralitat activa que es basava en l'existència de dos grups orgànics:

1. Un mitjà dissuassor (petita «force de frappe» no atòmica) poderós tècnicament front a qualsevol possible agressor del país.

2. Un nucli resistent (un exèrcit basat en una integració del poble i l'exèrcit) que impossibilités l'ocupació del territori per qualsevol invasor.

Les seves raons per a la no integració eren:

— No veia plausible que la URSS (contra qui es dirigeix la OTAN) declarés la guerra a Espanya.

— El PSOE no estava proposant un model armat que el deixés indefens.

— La OTAN seria més costosa que un sistema defensiu independent i ens hipotecaria la independència de la nostra indústria militar.

Com a part integrant d'aquest bloc temàtic-OTAN hi inclourem les relacions hispano-nord-americanes i ens trobarem amb una de les modificacions o desplaçaments del PSOE.

Al mes de juliol el PSOE creia possible la renovació del tractat hispano-americà. Per tal de donar-li un aire de menys claudicació Felipe González (que havia fet aquestes declaracions al «New York Times») afegia que seria necessària la retirada de tot l'armament nuclear del territori espanyol. Era més declaracional que efectiu a efectes de negociació, ja que

(47) *Op. cit.* p. 91.

(48) *Op. cit.* —I p. 144.

GONZÁLEZ, F.: *España y su futuro*, Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1978.

(49) ESTEBAN, C. *Op. cit.*

la qüestió ja estava negociada. Pel Tractat de 1976 s'havia acordat que no s'emmagatzemaria armament nuclear al nostre territori i que es duria a terme, a partir de 1979, una retirada esglaonada dels cinc submarins nuclears estacionats a la base de Rota.

Una matització més dins aquest element de canvi:

«El PSOE está (XXVII Congreso) por la desaparición de todas las bases militares extranjeras en el territorio nacional, pero es de elemental sentido común que tal objetivo no es a corto plazo» (50).

I el sentit comú quan es parlava d'immediata retirada?

Ens resten alguns aspectes però que més que dins les crítiques «constructives» al Govern eren aportacions del PSOE o afectava a les seves relacions dintre de la «política exterior del partit».

— En primer lloc F. Morán exposava a l'Escola d'Estiu unes tesis per a una política exterior socialista:

«(...) tiene que cumplir dos objetivos: definir el marco internacional en el que quepa establecer en nuestro país un modelo de sociedad socialista y democrático y tener en cuenta las situaciones reales de poder internacional. (...) La pretendida neutralidad de los técnicos no es tal y en todo planteamiento de real-política hay una opción por el «status quo» o por el cambio. (...) en el período en el que nos encontramos una política exterior socialista tiene por objetivo: a) permitir la profundización y consolidación de la democracia saliendo al paso de todo intento de desestabilización; b) las concesiones, cálculos y equilibrios que lo anterior exige no deben hipotecar la posibilidad futura y progresista de crear una sociedad socialista; c) existen una serie de causas y problemas nacionales que son predominantemente objetivables y comunes a todo el país y a todas las fuerzas políticas. (...) Una oposición actúa en política exterior ofreciendo una crítica a las acciones del Gobierno pero también (...) coadyuvando a definir, e incluso a ejecutar, las posiciones nacionales a medio plazo. Así, por ejemplo, en todo el marco institucional de la integración europea». (51).

Era l'opció per a la política real però sense renunciar a la possibilitat de canvi. Morán suggeria també un nou model de seguretat per a la Mediterrània (52). Per tal motiu establia tres prioritats:

- 1.ª Institucionalitzar un diàleg euro-àrab.
- 2.ª Formar un sistema estable de relacions econòmiques.
- 3.ª Crear un sistema de seguretat independent.

Els fonaments sobre els quals s'edificarien unes relacions disteses eren:

- a) El recolzament europeu de la causa palestina.
- b) La reducció de la zona d'ingerència de les grans potències.

(50) MENÉNDEZ DEL VALLE, *Op. cit.* I, p. 91.

(51) MORAN, F.: «Tesis para una política exterior socialista», *El Socialista*, 3/IX/78, p. 14.

(52) «El senador Morán propone un nuevo sistema de seguridad en el Mediterráneo», *El País*, 14/VI/78, p. 14.

c) L'edificació d'un sistema basat en un equilibri en les relacions Europa-Món àrab.

En últim lloc cal referir-nos breument al conflicte que s'originà en el si de la Internacional Socialista a causa de la postura del Partit Socialista senegalès vers el tema del Sahara.

Els fets foren els següents. El Buró de la IS estava reunit a Dakar (maig, 1978) i el representant del PSOE, Celestino del Arenal, proposà enviar una missió al Sahara Occidental i als seus països limítrofs, d'acord amb la declaració sobre el Sahara aprovada a la reunió de Madrid. El Partit Socialista Senegalès proposà que la missió s'ampliés a Canàries. El PSOE s'hi oposà i la delegació senegalesa impedí que prosperés la proposta espanyola.

El malestar venia d'enrera. El PSOE fins just abans de l'inici de les sessions havia dit que no hi assistiria a causa de la postura adoptada pel Senegal a la cimera de la OUA a Trípoli. Finalment hi assistí no representat a nivell d'Executiva sinó de Comissió Internacional.

El Senegal pretengué vendre la imatge africana de la seva demanda, però el PSOE en feu la lectura dels interessos de França com a impuls i anomenà el partit de Senegal com a «partido sustentador del intervencionismo francés en Africa» (53).

* * *

A mode de conclusió, després d'aquest recorregut per la política internacional del PSOE durant la transició podem afirmar la manca del PSOE d'una base teòrica sòlida en matèria de relacions internacionals. En efecte, hem observat l'absència d'una justificació global i doctrinal de les seves posicions programàtiques. La seva concepció de la política exterior vingué marcada des del principi per les línies de la Internacional Socialista i en segon terme pels temes pendents de la política exterior espanyola.

De la IS havia heretat una tradició pacifista (socialisme i pau versus capitalisme i guerra) inscrita clarament dins les coordenades occidentals. Aquesta, des de la fi de la SGM s'ha configurat amb la consideració de fons de l'ubicació en un món dividit en blocs, en el qual l'enemic immediat no es el capitalisme sino el comunisme. La seguretat s'ha convertit en matèria prioritària en detriment de l'internacionalisme socialista que roman com a bandera simbòlica desprovista d'incidència real en la vida del socialisme actual.

De la política exterior espanyola rebé problemes a resoldre, relacions viciades, els feixucs llasts del franquisme i les indesicions de la UCD. Com a partit de l'oposició va poder jugar un paper de contestació exigint definició i claretat en la política exterior, proposant alternatives més decidides a favor dels nous valors de la societat internacional: drets humans i llibertats fonamentals, lliure determinació dels pobles i cooperació per la pau i pel desenvolupament, pel progrés econòmic, social i cultural.

(53) ARENAL, Celestino del: «Reunió del Buró de la IS en Dakar», *El Socialista*, n.º 58, 28/IV/78, p. 19.

No obstant el seu rol de partit de l'oposició, que sempre permet plantejar majors exigències, observem una progressiva suavització sols trencada per algunes radicalitzacions formals. La peculiar transició espanyola estava pesant sobre ell: el PSOE era l'oposició, quasi amb majúscules, però una oposició que havia estat teixida en part des del govern i des de l'exterior. I pel mateix no havia estat pensada per a ser gaire radical. També el potencial electorat condicionava: se considerava que la societat espanyola encara ressentida per les clivelles no closes de la guerra civil tenia por i desconfiança d'un canvi bruscat que pogués ser contestat per la força.

Cal esmentar el fet de la integració del PSP amb la consegüent incorporació d'un grup important d'intel·lectuals al PSOE.

El PSP no li aportà tradició però li oferí, entre altres coses, una base teòrica sòlida per les relacions internacionals d'un país que s'iniciava en un règim democràtic i que havia de marcar un senyal diferenciador, un límit, entre el que es rebia del Règim franquista i el que es volia. Cal considerar que el suport internacional que rebia el PSP era infinitament inferior al rebut pel PSOE però això li permetia un marge d'acció més ampli.

Aportà una visió de conjunt de la política exterior d'Espanya superant la parcialitat de les propostes a temes concrets. En cap cas es tractà d'un enfrontament de plantejaments sinó d'un reforçament i complement.

Fent abstracció de tots els pressupòsits del PSOE en temes de política internacional creiem encertat afirmar que en el període estudiat aquest Partit dibuixava una línia progressista i coherent en les seves formulacions però enfosquida per algunes vacil·lacions i retrocesos que posaven de manifest la debilitat teòrica i els condicionaments de tot ordre. Hem dit progressista, i no radical, en les seves formulacions, perquè si bé certs sectors haguessin propugnat una línia més decidida, altres la frenaren i aquests últims, més forts, (amb clars ajuts europeus) acabaren guanyant el pols.

El tret més novetós i rellevant, al nostre parer, fou l'intent de potenciar les possibilitats d'Espanya com a subjecte de la vida internacional: coneixent les seves limitacions intentar deixar de ser objecte passiu de l'acció internacional dirigint l'actuació vers aquelles àrees a les quals, per diferents raons, Espanya podia tenir, d'entrada, la jugada guanyada. Era una manera d'anar-se consolidant internacionalment, de demostrar que alguna cosa havia canviat. Era també una decisió conscient (més pròpera als sectors incorporats del PSP) de mantenir una certa personalitat independent enfront d'una Europa ansiada que no es resolía a acceptar-nos plenament. Era la creació d'una esfera de relacions en què Espanya podria anar al davant i no al darrera com era l'habitual.

Una altra característica fou l'ànim d'afrontar les qüestions pendents de la política exterior espanyola i donar-les solucions inspirades en els nous valors (nous per Espanya) de la vida internacional.

Malauradament la pràctica política del PSOE apagaría els trets més novetosos dels seus presupòsits i la seva política internacional quedaria reduïda a una molt discreta política d'oposició que expressaria, més que altres coses, la seva dinàmica d'integració.